

राष्ट्रेण पूर्वराष्ट्रपतेः
प्रसिद्धवैज्ञानिकस्य च
डॉ. ए. पी. जे.
अब्दुलकलामवर्यस्य
नवम्यां पुण्यतिथौ तस्मै
श्रद्धाञ्जलिः समर्पिता

हिमसंस्कृतवार्ताः। राष्ट्रमद्य पूर्वराष्ट्रपतेः प्रसिद्धवैज्ञानिकस्य च डॉ. ए. पी. जे. अब्दुलकलामवर्यस्य नवम्यां पुण्यतिथौ तस्मै श्रद्धाञ्जलिः समर्पयति। डॉ. कलामवर्यः भारतस्य अन्तरिक्ष-प्रक्षेपास्त्र-योजनासु महत्वपूर्ण-भूमिकां निभालितवान्। तस्मै मिसाइलमैन ऑफ इण्डिया इत्युपाधिरपि प्रदत्ता। केन्द्रीयगृहमन्त्री अमितशाहः सामाजिकसन्देशसञ्चारपटले अलिखत् यत् डॉ. कलामवर्यस्य जीवनं सुदृढपरिश्रमस्य साधारणस्य संवेदनशीलस्य च मिश्रणम् आसीत्, येन राष्ट्रस्य युवानः प्रेरिताः अभवन्।

कुपवाडा-संघर्षे एकः
पाकिस्तानदेशीय जनः मारितः,
सेनायाः चत्वारः सैनिकाः
व्रणिता एकः दिवङ्गतः

केन्द्रशासितप्रदेशे जम्मूकश्मीरे कुपवाडाजनपदे नियन्त्रणरेखायां मच्छलसम्भागस्य क्षेत्रे एकस्मिन् अज्ञातेन जनेन सह भुशुण्डिकाप्रहारः जातः। रक्षासूत्रानुसारि एतस्मिन् संघर्षे एकः पाकिस्तानदेशीयः जनः मारितः, तत्रैव सेनायाः चत्वारः सैनिकाः व्रणिता एकः दिवङ्गतः। सायंकालं यावत् संघर्षोऽयं नितरामासीत्।

भारतम् अवसराणां लाभं गृहीयात् तथा अन्ताराष्ट्रिय निवेशानुकूलं नीतीनां निर्माणं कुर्यात्-प्रधानमन्त्री

हिमसंस्कृतवार्ताः। प्रधानमन्त्रिण नरेन्द्रमोदिना उक्तं यत् सप्तचत्वारिंशदुत्तर-द्विसहस्रतमपरं विकसितभारतं प्रत्येकं जनस्य द्विसहस्रतम - महत्वाकाङ्क्षा वर्तते। नीत्यायोगस्य नवम-प्रशासकीयपरिषदः उपवेशनं सम्बोधयन् श्रीमोदी उक्तवान् यत् राज्यं लक्ष्यमिदं प्राप्तौ उत्कृष्टभूमिकां निभालयितुं शक्नोति।

प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् भारतम् एतेषाम् अवसराणां लाभं गृहीयात् तथा अन्ताराष्ट्रिय निवेशानुकूलं नीतीनां निर्माणं कुर्यात्। तेनोक्तं यत् भारताय विकसितराष्ट्र निर्माणदिशि अयं प्रगतिमार्गः वर्तते। प्रधानमन्त्री कथितवान् यत् सर्वेषां राज्यानां संयुक्तप्रयासेन सप्तचत्वारिंशदुत्तर-द्विसहस्रतमपरं विकसितभारत इति स्वप्नं पूरयितं शक्यते। तेनोदीरितं यत् विकसितराज्यानि मिलित्वा विकसितभारतं निर्मास्यन्ति। श्रीमोदी उक्तवान् यत् भारतं यूनां राष्ट्रं वर्तते। स्व कार्यकालस्य कारणेन विश्वस्मिन् बृहदाकर्षणकारं वर्तते। तेन अग्रे कथितं यत् विकसितभारतं निर्मातुं कौशलानुसन्धान - नवाचार वृत्त्याधारितेषु विषयेषु बलं प्रदातव्यम्। नीत्यायोगस्य प्रशासकीय - परिषदः उपवेशनमिदं राष्ट्रपति-भवनस्य सांस्कृतिक-केन्द्रे सञ्जातम्।

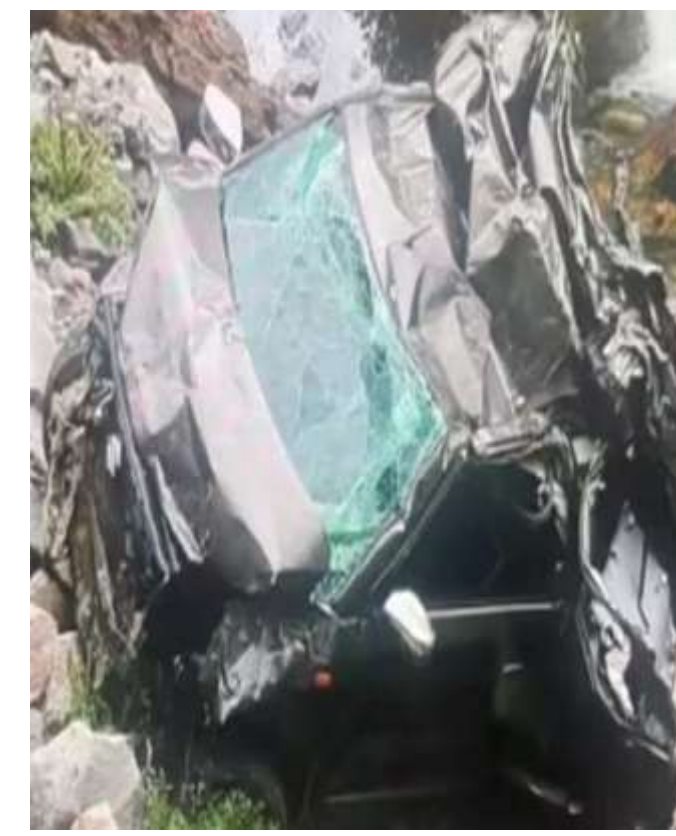
अल्पसंख्यककार्यमन्त्रालयस्य दिल्लीहाटइत्यत्र लोकसंवर्धनपर्व इत्याख्ये कार्यक्रमे मन्त्रालयस्य योजनाः कार्यक्रमाः उपलब्धयश्च प्रदर्शिताः

हिमसंस्कृतवार्ताः। अल्पसंख्यककार्यमन्त्रालयस्य नवदिल्ल्याः दिल्लीहाटइत्यत्र प्रचल्यमाने लोकसंवर्धनपर्व इत्याख्ये कार्यक्रमे मन्त्रालयस्य योजनाः कार्यक्रमाः उपलब्धयश्च प्रदर्शिताः। षोडश दिवसीयः अयमुत्सवः केन्द्रप्रशासनस्य शतदिवसीयकार्ययोजनायाः भागो विद्यते। यः मन्त्रालयस्य विविधकार्यक्रमाणाम् अन्तर्गतं सफलतायाः कथाभिःसह सम्पूर्णराष्ट्रस्य उत्पादानां कलानां समृद्ध सांस्कृतिन्यासानां संवर्धनमिति।

भीषणमार्गदुर्घटना, पञ्च बालकाः, द्वे महिले च सहितं परिवारस्य अष्टजनाः मृताः

जम्मू-कश्मीरस्य अनन्तनाग-नगरे एका भीषणा मार्ग-दुर्घटना अभवत्। अत्र शनिवासरे सिमथान-कोकेरनाग-मार्गे वाहनस्य खाते पतित्वा समानपरिवारस्य ८ जनाः मृताः। मृतेषु एकः पुलिसकर्मचारी, द्वे महिले, ६ तः १६ वर्षाणि यावत् आयुषः पञ्च बालकाः च सन्ति। घटनासमये परिवारः किष्टवारतः मारवाहं गच्छति स्म इति कथ्यते। एतस्मिन् समये तस्य यानं सिन्थन् टॉप् इत्यस्य समीपे मार्गात् स्वलितं कृत्वा अधः गभीरे खाते पतितम्। दुर्घटनायाः कारणानि अद्यापि न ज्ञायन्ते। पुलिस तत्स्थानं प्राप्य मृतशरीराणां स्वाधिकारक्षेत्रे कृत्वा अन्वेषणं आरब्धवान्।

भारतीयजनतापार्टीतिदलस्य शासितराज्यानां मुख्यमन्त्रीणां मन्त्रणा सायं नवदिल्ल्यां समनुष्ठिता

भारतीयजनतापार्टीतिदलस्य शासितराज्यानां मुख्यमन्त्रीणां मन्त्रणा सायं नवदिल्ल्यां समनुष्ठिता। अस्य दलस्य मुख्यालये समयोक्ष्यमाणे एतस्मिन् उपवेशने दलस्य वरिष्ठनेतारः अपि सम्मिलिताः भविष्यन्ति। लोकसभानिर्वाचनस्य केन्द्रीयवित्तसङ्कल्पनासत्रस्य च प्रस्तुतानन्तरं एतस्मिन् उच्चस्तरीयोपवेशने प्राशासकीययोजनानां प्रभाविकार्यान्वयने अन्येषु च विषयेषु चर्चा सम्भाविता वर्तते।

सुभाषितम्

यथा चित्तं तथा वाचो
यथा वाचस्तथा क्रियाः!
चित्ते वाचि क्रियायां
च साधुनामेकूपता !!

भावार्थः- अच्छे लोग वही बात बोलते है जो उनके मन में होती है, अच्छे लोग जो बोलते है वही करते है। ऐसे मनुष्यों के मन, वचन व कर्म में समानता होती है।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र. पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

११ वादने भविष्यति मन की बात इति कार्यक्रमः

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी अद्य पूर्वाह्ने एकादशवादने स्वीय "मन की बात" इति कार्यक्रमे देशवासिभिः साकं विचार-विनिमयं करिष्यति। "मन की बात" इति मासिक-कार्यक्रमस्य इदं द्वादशाधिकैकशतं संस्करणं भविता। अस्य कार्यक्रमस्य प्रसारणं आकाशवाण्याः दूरदर्शनस्य च सर्वाभिः वाहिनिभिः प्रसारयिष्यते। अयं कार्यक्रमः आकाशवाणी, दूरदर्शनम्, प्रधानमन्त्री कार्यालयः, सूचनाप्रसारण-मन्त्रालयः इत्येतेषां यूट्यूब-वाहिनीष्वपि द्रष्टुं शक्यते इति। प्रधानमन्त्रिणः सम्बोधनानन्तरं अनुक्षणं अयं कार्यक्रमः क्षेत्रीय-भाषाष्वपि श्रोतुं शक्यते। क्षेत्रीय-भाषासु अस्य पुनः प्रसारणं रात्रौ अष्टवादने भविता।

आगामि-द्वि-दिवसावधौ मध्यभारते प्रचण्डवृष्टिः

अनुमानम्- ऋतुविज्ञानकेन्द्रम्

हिमसंस्कृतवार्ताः। भारतर्तु-विभागेन अनुमानितं यत् आगामि-द्वि-दिवसावधौ मध्यभारते प्रचण्डवृष्टिः भविष्यति। उत्तराखण्ड- गुजरात-पूर्वी राजस्थान-केरल-मध्यप्रदेश छत्तीसगढ़ विदर्भेषु अद्य अतिवृष्टिः भविष्यति इति आशास्यते। तत्रैव मध्य महाराष्ट्र कोंकण गोवा इत्येतेषु स्थलेषु वृष्टिः श्वः पर्यन्तं भवितुं शक्यते। उत्तरप्रदेश तमिलनाडु - पुडुचेरी कर्नाटकेषु अद्य अतिवृष्ट्याः स्थितिः भवितुं शक्यते। उत्तराखण्डे प्रमुखनदीनां जलस्तरं प्रवर्धितम्। तत्रैव पर्वतीयक्षेत्रेषु विभिन्नेषु स्थलेषु भूस्खलनकारणेन अनेकाः मार्गाः अवरुद्धाः।

हिमकेयर-योजनायां निर्णयः जनसामान्येन उपहासः- अनुरागठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता: - हमीरपुरम्। पूर्वकेन्द्रमन्त्री हमीरपुरस्य लोकसभासांसदः च अनुरागठाकुरः हिमाचलस्य काङ्ग्रेससर्वकारस्य राज्यस्य निजीचिकित्सालयेषु हिमकेयर-चिकित्सापत्रं न स्वीकरणस्य निर्णयं कृत्वा निराशां प्रकटितवान्, तत् जनहितविरुद्धं काङ्ग्रेसस्य अपरम् अधिनायकत्वस्य निर्णयः इति उक्तवान्। अनुरागठाकुरः अवदत् यत् वर्तमानः काङ्ग्रेससर्वकारः हिमाचलस्य इतिहासे सर्वाधिकं भ्रमितः अप्रभावी च सर्वकारः इति सिद्धः अभवत्। न केवलम् अस्य १९ मासस्य सर्वकारस्य स्वकीयाः उपलब्धयः न सन्ति, तत्सह भाजपायाः सद्कार्यं अवरुद्ध्य काङ्ग्रेसः जनहितेन सह क्रीडति। २०१९ तमे वर्षे भाजपायाः

कार्यकाले हिमाचले हिमकेयरयोजना आरब्धा आसीत् यत् राज्यस्य लक्षशः जनानां लाभाय आयुष्मान्-भारतयोजनायाः बहिः अवशिष्टानां जनानां कृते नगदरहितं उपचारं प्रदातुं शक्यते स्म सर्वकारीय-चिकित्सालयेषु निदानस्य प्राप्ते न सति निजीचिकित्सालयेषु निदानस्य सुविधा जनेभ्यः प्रदायिनी आसीत्। परञ्च हिमाचलप्रदेशे जनानाम् आश्रयभूता हिमकेयर-योजना काङ्ग्रेससर्वकारेण निजीचिकित्सालयेभ्यः निवृत्तस्य निर्णयः सर्वकारस्य अधिनायकस्य निर्णयः अस्ति। अस्य अर्थः अस्ति यत् हिमकेयरपरिपत्रधारकाः निजीचिकित्सालयेषु चिकित्सां कर्तुं न शक्नुवन्ति। एषः निर्णयः हिमाचलजनानाम् उपरि क्रूरः उपहासः अस्ति यस्य पर्याप्तं निन्दा कर्तुं न शक्यते। अनुरागठाकुरः अवदत् यत् अद्य काङ्ग्रेससर्वकारस्य शासनकाले राज्ये चिकित्सासेवाः अव्यवस्थायाः कालखण्डं गच्छन्ति। सर्वकारीयचिकित्सालयानां स्थितिः दुर्गता अस्ति, यत्र डायलिसिस इत्यादीनां सुविधानां कृते रोगिणः बहु असुविधायाः सम्मुखीकरणं कुर्वन्ति। एतादृशी परिस्थितौ यः रोगी पूर्वं सर्वकारीयव्यवस्थायाः क्लिष्टः भूत्वा निर्जीं गच्छति स्म, सः अधुना काङ्ग्रेससर्वकारेण अपि तस्य उपरि आक्रमणं कृतम् अस्ति। देवभूमौ ये जनाः केनचित् कारणेन सर्वकारीयचिकित्सालये चिकित्सां प्राप्तुं न शक्नुवन्तः, ते निजीचिकित्सालयं गत्वा हिमकेयर-योजनायाः लाभं लभन्ते स्म। अस्य अन्तर्गतं ५ लक्षरूप्यकाणि यावत् नगदरहितं उपचारं क्रियते।

२ अगस्तपर्यन्तं ८ जनपदेषु वृष्टेः पीतसचेतना

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला। हिमाचलस्य ऋतुविज्ञानविभागस्य पूर्वानुमानं समीचीनं नानुभूयते, वर्षा अपि न्यूनीभवति। अधुना राज्यस्य अनेकेषु भागेषु एकसप्ताहं यावत् निरन्तरं प्रचण्डवृष्टेः सचेतना निर्गता अस्ति। ऋतुविज्ञानकेन्द्रशिमलायाः अनुसारं २७ जुलाईतः २ अगस्तपर्यन्तं बहुषु स्थानेषु वृष्टेः पीतसचेतना अस्ति। अस्मिन् काले ऊना, बिलासपुरं, हमीरपुरं, काङ्गड़ा, मण्डी, शिमला, सोलनं, सिरमौरमण्डलेषु केषुचित् भागेषु अत्यधिकवृष्टेः पीतसचेतना प्रसारिता अस्ति। अपरपक्षे यदि अस्मिन् मासे एतावता वर्षाविषये वदामः तर्हि सामान्यापेक्षया ३३ प्रतिशतं न्यूनवृष्टिः अभवत्।

हिमाचलाय केन्द्रीय-आयतः १०,३५१.८२ कोटिरूप्यकाणि, रेलबजटतः २५ गुणाधिकम् वर्धितम्

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला। पथपरिवहन-राजमार्गराज्यमन्त्री हर्षमल्होत्रा शनिवासरे शिमलानगरे केन्द्रीय बजटस्य प्रतिक्रियाम् अददत्। अस्मिन् काले सः केन्द्रीयबजटस्य घोषणानां गणनां कृतवान्। बजटे हिमाचलस्य कृते कृतानां घोषणानां विषये अपि सूचना दत्ता। अस्मिन्नवसरे भाजपाप्रदेशाध्यक्षः डॉ. राजीवबिन्दलः, नेताप्रतिपक्षः जयरामठाकुरः चौपालस्य विधायकः बलबीरसिंहवर्मा अपि उपस्थिताः आसन्। हर्ष मल्होत्रा इत्यनेन उक्तं यत्, आधारभूतसंरचनायाः दृष्ट्या राज्यस्य बहुलाभः अभवत्। आधारभूतसंरचनायाः कृते देशे सर्वत्र ११ लक्षं ११ सहस्रकोटिरूप्यकाणां प्रावधानं कृतं, यत् देशस्य सकल-राष्ट्रीय-उत्पादस्य ३.४ प्रतिशतं भवति। हिमाचले अपि अनेकेषु राज्यराजमार्गेषु कार्यं प्रचलति। एताः सर्वाः परियोजनाः अस्मिन् बजटे महत्प्रवर्धनं प्राप्नुयुः। राजमार्गदृष्ट्या पठनकोट-मण्डी 10,067 कोटि, मटौर-शिमला 10,512 कोटि, कीरतपुर-मण्डी-कुल्लू-मनाली 13,784 कोटि, पिंजौर-बह्नी-नालागढ़ 1,692 कोटि, परवाणू-सोलन-कैथलीघाट-शिमला च ७,६३२ कोटिरूप्यकाणां चतुर्ष्वर्षिककार्यं प्रचलति। सः अवदत् यत् केन्द्रीय-आयतः हिमाचलप्रदेशः १०,३५१.८२ कोटिरूप्यकाणां राशिं प्राप्स्यति।

हर्षमल्होत्रा इत्यनेन उक्तं यत् पठनकोट-मण्डी-चतुर्ष्वर्षिक-इत्यत्र २४७२ कोटिरूप्यकाणां पञ्चकन्दराणाम्, १७४७ कोटिरूप्यकाणां मटौर-शिमलायां तिस्रः कन्दराः, कीरतपुर-मनाली-चतुर्ष्वर्षिक-इत्यत्र ५६३२ कोटिरूप्यकाणां चतस्रः कन्दराः, परवाणू-शिमला-चतुर्ष्वर्षिकमार्गे च चतस्रः कन्दराः च कार्यं कुर्वन्ति। एताः सर्वाः परियोजनाः बजटदृष्ट्या उत्साहं प्राप्नुयुः। निम्मू-पदम-दार्चा-मार्गे १५,८०० पाद-उच्चतायां शिन्कुला-दर्दा इत्यत्र सीमामार्गसङ्गठनेन १६८१ कोटि-रूप्यकाणां व्ययेन ४.१ कि. मी. दीर्घस्य द्वि-नली-कन्दरायाः निर्माणं क्रियते इति उक्तवान्। एषा कन्दरा हिमाचलस्य लाहौलं लद्दाखस्य ज़नस्कर-प्रदेशं च संयोजयिष्यति। प्रधानमन्त्री-नेतृत्वेन सुरक्षासम्बद्धेन मन्त्रिमण्डलसमित्या २०२३ तमे वर्षे अस्याः कन्दरायाः अनुमोदनं कृतम्। हिमाचलप्रदेशे रेलमार्गविकासाय विमोचितं बजटं पूर्वस्य यूपीए-सर्वकारस्य अपेक्षया २५ गुणाधिकम् अस्ति। अनेन हिमाचले रेलसंरचना सुदृढा भविष्यति। हिमाचले संकीर्णमार्गं विहाय रेलवे शतप्रतिशतम् विद्युत्करणकार्यं सम्पन्नम् अस्ति। विश्वस्तरीयमानकानाम् आधारेण शिमलासहिताः राज्ये चत्वारि स्थानकानि निर्मायन्ते। तेषु अम्ब-अन्दौरा, बैजनाथ पपरौला, पालमपुरं, शिमला इत्यादयः सन्ति। सः अवदत् यत् संसाधनविनियोगे सहायतां दातुं राज्येभ्यः दीर्घकालीनव्याजमुक्तऋणरूपेण १.५ लक्षकोटिरूप्यकाणि प्राप्य हिमाचलस्य अपि महत् लाभः भविष्यति। प्रधानमन्त्रिग्रामीण-सड़कयोजनायाः तृतीयचरणस्य हिमाचलस्य २७०० कोटिरूप्यकाणि प्राप्तानि आसन्, अतिरिक्तनिधिः शीघ्रमेव आगमिष्यति। सः आपदः अपि उल्लेखं कृतवान्। आपदानिवारणाय पूर्वं १७८२ कोटिरूप्यकाणाम् आश्रयं दत्तम् इति उक्तवान्। अस्मिन् समये अधिका राशिः दीयते। मनरेगायाः कृते ११०० कोटिरूप्यकाणि ११ सहस्राणि गृहाणि च दत्तानि। केन्द्रसर्वकारः हिमाचलेन सह सर्वदा स्कन्धेन स्कन्धेन तिष्ठति। पथपरिवहन-राजमार्गराज्यमन्त्री हर्षमल्होत्रा शनिवासरे शिमलानगरे केन्द्रीयबजटस्य प्रतिक्रियाम् अददत्।

सेवानिवृत्तकर्मचारिणां पुनर्नियुक्तौ अन्तिममूलवेतनस्य केवलं ४० प्रतिशतम् एव भुक्तं भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:शिमला। कर्मचारिणाम् अभावं दूरीकर्तुं व्ययस्य न्यूनीकरणाय च सर्वकारेण सेवानिवृत्तानाम् अधिकारिणां कर्मचारिणां च सेवानां लाभाय नियमाः उपनियमाः च निर्धारिताः सन्ति। अस्मिन् विषये प्रधानसचिवः वित्तम् देवेशकुमारः पुनर्नियुक्तेः नियमान् उपनियमान् च निर्धारयन् आदेशं प्रसारितवान्। आदेशानुसारं सेवानिवृत्तकर्मचारिणां विशिष्टपदेषु पुनर्नियुक्तिः कर्तुं शक्यते यत्र नियमितरूपेण रिक्तस्थानानि न प्राप्यन्ते। एतेषां पदानां पारिश्रमिकं प्रथमश्रेणीतः तृतीयवर्गपर्यन्तं सेवानिवृत्तकर्मचारिणां कृते अन्तिमेन आकृष्टस्य मूलभूतवेतनस्य ४० प्रतिशतं भविष्यति। एतेषु चतुर्थवर्गस्य बहूद्देश्यीयकार्यकर्ता, तृतीयवर्गस्य कार्यालयसहायकः, प्रथमद्वितीयवर्गस्य कार्यपरिवेक्षकः इत्यादीनि पदानि अपि सन्ति। वैद्याः, अभियन्तारः, परामर्शकाः चेत्यादीनां विशेषवर्गाणां कृते ५० प्रतिशतं यावत् सीमितं भविष्यति। एतादृशस्य पुनर्नियुक्तेः कार्यकालः सर्वकारेण निर्धारितः भविष्यति, एकैकं वर्षं च विस्तारितः भवितुम् अर्हति। परन्तु सेवानाम् आवश्यकता नास्ति चेत् अवधिसमाप्तेः पूर्वं अनुबन्धस्य समाप्तेः अधिकारः सर्वकारः सुरक्षितं कुर्वन् अस्ति। नियतपारिश्रमिके कोऽपि महार्घवृत्तिः न देयः भविष्यति। एते बाह्याधारेण कर्मचारिणां कृते प्रयोज्यमानदण्डानुसारं टीए, डीए, अवकाशस्य च अधिकारिणः भविष्यन्ति। चिकित्सासुविधाः न प्रदत्ताः भविष्यन्ति, यतः सेवानिवृत्ताः जनाः पूर्वमेव एतादृशीनां योजनानाम् अन्तर्गतं आच्छादिताः सन्ति। यदि सेवानिवृत्तस्य व्यक्तेः निरन्तरं सर्वकारीयावासः अस्ति तर्हि तत् धारयितुं शक्यते। एतेषां पुनर्नियोजनानां व्यक्तीनां सम्बद्धः सर्वः व्ययः बाह्याधारेण शीर्षके एव वोढव्यः इति सर्वकारेण बोधितम्। प्रशासनिकविभागानाम् एतादृशस्य प्रत्येकं प्रस्तावस्य कृते वित्तविभागात् पूर्वानुमोदनस्य आवश्यकता भविष्यति। यदि पुनः नियोजितस्य व्यक्तेः कार्यप्रदर्शनं वा आचरणं वा असन्तोषजनकं दृश्यते तर्हि सर्वकारः अनुबन्धं समाप्तुं शक्नोति। सेवानिवृत्तानां पुनः नियोजितस्य व्यक्तेः नियमानाम् अनुमोदनं कृत्वा घोषणापत्रं दातव्यं भविष्यति।

मम जीवनयात्रा-डॉ.ए.पी.जे. अब्दुलकलामः

पितुः उपदेशं ध्यानेन शृण्वन्ति स्म। जनाः चिन्तयन्ति स्म यत् मम पितुः साक्षात् सम्बन्धः ईश्वरेण सह आसीत्। अहं स्मरामि यत् अहं तेन सह मस्जिदं नमाजार्थं गच्छामि स्म। सः न इच्छति स्म यत् अस्माभिः कदापि अस्य नियमस्य भङ्गः भवेत्, तथा अस्य उत्तरदायित्वेन न कदापि विच्छिन्नः भवेत्। यदा वयं नमाजस्य अनन्तरं मुख्यमार्गं आगच्छन्ति स्म तदा तेन सह वार्तालापं कर्तुम् उत्सुकानां जनानां समूहः आतुरः भवति, येन ते स्वस्य समस्या समाधानं प्राप्नुयुः। ते सर्वे पुरुषाः महिलाः च तस्मिन् एतादृशं आकर्षणं किं दृष्टवन्तः इति न जानामि! सः न विद्वान्, न उपदेशकः, न च आचार्यः आसीत्, सः केवलं सामान्यः मानवः आसीत्। यः धर्मविश्वासं धारयति स्म, धर्मसिद्धान्तैः सह सम्बद्धः आसीत्। तेभ्यः सर्वेभ्यः जनेभ्यः सः किं दत्तवान् इति को जानाति! अहं इदानीं मन्ये यत् तेषां समस्याः सम्यक् श्रुत्वा ते जनाः एवं चिन्तयन्ति स्म यत् मम पिता तैः साकमस्ति, येन तेषां मनः शान्तः भवति स्म। सः तेषां जनानां कृते प्रार्थना करोति स्म। अनेके जनाः तस्मै जलपात्रम् यच्छन्ति स्म। तस्मिन् पात्रे अङ्गुलीनां ऊर्ध्वभागं स्पृश्य प्रार्थयति स्म। तदनन्तरं तत् जलं रोगी पुरुषाय दीयते स्म। पश्चात् सः पुरुषः स्वस्थः भूत्वा परिवारेण सह धन्यवादं दातुं आगच्छति स्म।

अहं न जानामि यत् ते किमर्थं तत् कृतवन्तः! को जानाति यत् सः एतत् शान्तभावना, सौम्यता च कुतः प्राप्तवान्, यस्य कारणात् सः व्यस्तजीवनशैल्याम् अपि सर्वेषां साहाय्यं कर्तुं, सान्त्वयितुं, तेषां कृते प्रार्थनां कर्तुं च अग्रे आगतः। सः सद्पुरुषः आसीत्, यः नौकाव्यापारे प्रवृत्तः आसीत्। तस्य जीवने अपि बहवः समस्याः आसन्, जीवनं च सुलभं नासीत्। मुख्यनगरात् सर्वथा विच्छिन्ने ऐतिहासिकशिवमन्दिरस्य अस्मिन् लघुनगरे ते कष्टेन एव जीवनयापनं कुर्वन्ति स्म। अहं न स्मरामि यत् सः कदापि स्वजीवने साहाय्यार्थं आगतेन सह वार्तालापं कर्तुं अस्वीकृतवान्।

अवश्यं सः पूर्णतया आध्यात्मिकज्ञानेन परिपूर्णः आसीत्, ईश्वरेण सह प्रत्यक्षः सम्बन्धः च आसीत् इति निःसंदेहं वक्तुं शक्यते। तस्य धार्मिकग्रन्थानां ज्ञानम् आसीत्। प्रश्ने सति सः युवानां संशयान् स्पष्टीकरोति स्म, तान् अत्यावश्यकसत्यस्य विषये अवगतं करोति स्म। यदा यदा मया प्रश्नाः पृष्ठाः तदा सः उत्तरं दातुं न संकुचितः न भवति स्म, सर्वदा उत्तरं ददाति स्म। मम पिता सरलभाषायां संशयानां निराकरणं करोति स्म। सः सरलतमिलभाषायां उत्तरं ददाति स्म।

एकदा अहं तं पृष्ठवान्, "किमर्थम् एते जनाः भवतः समीपम् आगच्छन्ति? भवन्तः तेषां साहाय्यार्थं किं कुर्वन्ति?"

अद्य अपि पञ्चाशत् वर्षाणाम् अनन्तरं तस्य वचनं स्मरामि - "यदा कश्चन पुरुषः स्वं एकान्तम् अनुभवति तदा सः अवश्यमेव स्वस्य क्लेशान् अन्यैः सह व्यक्तीकर्तुम् इच्छति। सः अन्यैः साहाय्यं अपेक्षितुं आरभते। नूतना समस्या दीर्घकालिकं दुःखं च विशेषसाहाय्यं अपि सहैव आनयति। कश्चित् जनः आगच्छति साहाय्यार्थं अग्रे हस्तं करोति। ये मम समीपं विपत्तौ आगच्छन्ति, अहं तेषां साहाय्यं कर्तुं अग्रे आगच्छामि, येन प्रार्थनाभिः दुरात्मा दूरे स्थापिता भवेयुः।

ततः सः मां प्रार्थनायाः सामर्थ्यस्य विषये अवदत्, या मनुष्यान् निरन्तरं प्रभावितं करोति, या निरन्तरं प्रतिध्वनिताः भवन्ति। मम वर्षाणां वैज्ञानिकानुसंधानेषु संलग्नतयाऽपि एषः आश्चर्यजनकः विषयः आसीत्। सः अवदत् यत् क्लेशसमये बाह्यसाहाय्यस्य आशा अन्तिमनिर्णयः न भवितुम् अर्हति। "अस्माभिः अवश्यमेव अवगन्तव्यं यत् वयं स्वभावतः भयेन पूरिताः स्मः, तत्सहितं च अस्माकं कृते एतस्य भयस्य विरुद्धं युद्धं कर्तुं सामर्थ्यम् अपि अस्ति, यत् भयनिवारणे साहाय्यं कर्तुं शक्नोति।" विजयं प्राप्तुं शक्यते। जीवने यदा समस्याः उत्पद्यन्ते तदा तैः कारणैः उत्पन्नस्य प्रभावस्य, वेदनायाश्च परीक्षणस्य आवश्यकता भवति। अनया वेदनाया सह आत्मनिरीक्षणस्य अथवा आत्मनिरीक्षणस्य शक्तिः अपि भवति, या तस्याः समस्यायाः दूरीकरणे साहाय्यं कर्तुं प्रशस्तमार्गः" इति।

जीवने कठिनपरिस्थितौ, असफलतायाः क्षणेषु च मम पितुः यः उपदेशः मया प्राप्तः सः मां ऊर्जया पूरयति। शक्तिरूपेण आगच्छति, येन मम साहसं वर्धते। अहं स्वगृहनगरात् रामेश्वरमतः मीलदूरे गतः आसम्। अहं एतादृशेषु क्षेत्रेषु गतवान्, येषां कल्पना पूर्वं कदापि न मया कृता। युद्धविमानानाम् अन्तात् आरभ्य देशस्य उच्चतमं पदं धारणं यावत् तस्य वचनं मम मनसि सर्वदा ध्वनितम्, तदैव मम जीवनस्य बलम् अस्ति।

"अस्माकं सर्वेषां जीवनेषु एका दिव्यशक्तिः वर्तते, या अस्मान् नकारात्मकक्षणान्, दुःखस्य क्षणान् च अतितर्तुं शक्तिं ददाति। यदि वयं मनः जागृत्य तां शक्तिं मुक्तं कुर्मः तर्हि सफलतायाः मार्गं अन्वेष्टुं शक्नुमः, तथा च उच्चतरं पदं प्राप्तुं शक्नुमः। अस्माभिः अस्माकं सीमातः बहिः आगत्य अस्माकं मनसि निवसति शक्तिः मुक्ता कर्तव्या। एतेन अस्माकं सुखं शान्तिं च आनेतुं शक्यते।" यदा अहं समस्याभिः परिवृतः अस्मि तदा एषा कल्पना मम साहसं भवति।

अहम् अधुना ८२ वर्षीयः अस्मि। मम पितुः इव मम दिवसोऽपि भ्रमणेन आरभते। प्रतिदिनं प्रातःकाले अहं सूर्यस्य नूतनगन्धं जिघ्रामि, सूर्योदयात् पूर्वं आकाशे प्रसृतं प्रदोषपूर्वप्रकाशं पश्यामि। पक्षिणां मधुरं शब्दं, प्रातःकाले शीतलवायुः च अनुभूयते। प्रातःकाले बहुमूल्याः क्षणाः अस्मान् प्रकृतेः समीपं नयन्ति इति मम विश्वासः। प्रतिदिनं प्रातः एतैः गुणैः सह मिलित्वा ततः विरहः भवति। एतत् प्रकृत्या प्रतिदिनं निर्मितं नाटकम् अस्ति। एतस्मात् सर्वस्मात् अहं दूरे न भवितुं शक्नोमि अपितु सदैव बहु आनन्दं प्राप्नोमि। अहं पितुः इव कार्याय विभिन्ननगरेषु गच्छामि। प्रातःकाले एषः सौन्दर्ययुक्तः शान्तश्च भावः प्रत्येकं नगरे समानम् अस्ति। अहं कस्मिन् अपि नगरे भवामि, अहं बहुवर्षेभ्यः पुरातनान् वृक्षान् अनुसन्धामि, येषां उपरि प्रतिदिनं प्रातःकाले विविधाः पक्षिणः नवीनेन उत्साहेन कूजन्ति, शीतलवायोः स्पर्शाश्च पत्राणि क्षोभयन्ति। उष्णदिवसः भवतु वा किञ्चित् शीतलं वा, मम श्वासः पर्यावरणेन सह सम्मिलितः भवति। मुक्तवातावरणे एतत् श्वासं अनुभूत्वा यः आनन्दस्य भावः भवति सः दिवसस्य समस्याः चिन्ताश्च दूरं करोति तथा च दिवसस्य नूतनाः सकारात्मकाः च विचाराः अग्रे आगच्छन्ति।

प्रथमभागः यावत् मम स्मरणमस्ति, मम पितुः जैनुलाबदीनस्य दिवसः प्रातः ४ वादनात् पूर्वं आरभ्यते स्म। सः प्रथमं गृहे एव जागर्ति स्म। सः प्रातःप्रकाशात् पूर्वं नमाजं अर्पयति स्म। तदनन्तरं प्रातःकाले वयं नारिकेलस्य उद्यानेषु दीर्घभ्रमणाय गच्छन्तः स्म। वयं तमिलनाडुराज्यस्य लघुद्वीपे रामेश्वरम् इति लघुनगरे निवसामः। भारतस्य दक्षिणतटे स्थित्वा प्रातःकालः शीघ्रमागच्छति, अस्माकं दिवसः सूर्योदयेन, सूर्यास्तेन, समुद्रतरङ्गैः च अग्रे प्रसरितः।

समुद्रस्य मधुरः शब्दः अस्माकं जीवनस्य भागः अभवत्। प्रायः मानसूनस्य मासत्रयेषु समुद्रवायोः प्रचण्डवेगाः भवन्ति स्म। वयं अस्य चक्रवातस्य अनुभविनः स्म। वयं पुरातनपैतृकबृहद्गृहे निवसन्तः आसम्। नवदशशतके चूना-प्रस्तरैः इष्टकैः च निर्मितम् आसीत् अस्माकं गृहम्। यद्यपि अस्मिन् गृहे आधुनिकविलासाः तु न तथापि अस्माकं गृहं प्रेमपूर्णम् आसीत्। मम पितुः नौकानिर्माणव्यापारः आसीत्। एतदतिरिक्तं अस्माकं गृहात् ४ किलोमीटर् दूरे नारिकेलस्य उद्यानानि आसन्। एषः मम पितुः नित्यमार्गः आसीत्। तेषां भ्रमणस्य नियतमार्गः आसीत्, ते तस्मात् मार्गात् न व्यभिचरन्ति स्म। प्रथमं ते मस्जिदमार्गात् बहिः आगच्छन्ति स्म, यत्र अस्माकं गृहम् आसीत्। एतत् लघुस्थानं आसीत्, यत्र कतिपयाः मुस्लिमपरिवाराः निवसन्ति स्म। अयं क्षेत्रः शिवमन्दिरस्य समीपे आसीत्, यस्मात् कारणात् अस्माकं नगरं शताब्दीभ्यः प्रसिद्धम् अस्ति। ततः सः संकीर्णमार्गैः मुख्यमार्गं गच्छन्तः नारिकेलस्य उद्यानेषु भ्रमन्तः अन्ते स्वक्षेत्राणि प्राप्नोति स्म। अद्य अहं कल्पयामि यत् एतेषु शान्तमार्गेषु गच्छन् तस्य मनः प्रदोषात् पूर्वमपि स्वपरिवारस्य आवश्यकतानां विविधकथाभिः पूरितम् भवति स्म। अस्माकं महत् परिवारम् आसीत्। एतासां आवश्यकतानां कारणात् तस्य मनसि तनावः अवश्यमेव भवति स्म इति अनुमानं करोमि; परन्तु एतस्मात् पूर्वं प्रातःकाले अहं मन्ये, ते शान्तसमुद्रस्य शब्दं अनुभवन्ति स्म। एवं वयं सूर्योदयात् पूर्वं पक्षिणां कूजनं शृण्वन्ति स्म। मम पितुः इव ते पक्षिणः अपि प्रातःकाले, प्रदोषात् पूर्वं जागरन्ति स्म। कदाचित् मम पिता स्वयमेव तस्य प्रार्थनां शान्ततया शृणोति स्म। सम्भवतः मम पिता स्वप्रार्थनां स्वयमेव शान्तभावेन शृणोति स्म। अहं तं कदापि न पृष्ठवान् यत् सः प्रातःकाले शान्तसमये किं चिन्तयति। तथापि पितुः मनसि धावन्तः सर्वेषां विचाराणां विषये चिन्तयितुं युवा पुत्रस्य समयः नास्ति! परन्तु दीर्घप्रभातयात्रायाः कारणात् तस्य व्यक्तित्वे शान्तेः भावः उत्पन्नः आसीत् इति मम विश्वासः अस्ति, यत् अपरिचितानाम् कृतेऽपि तथैव आसीत्।

मम पिता बहु शिक्षितः नासीत्। तेन जीवने बहुधनं न अर्जितम्। आम्, सः निश्चितरूपेण सत्पुरुषः आसीत्। तस्य व्यवहारे सौम्यता दृश्यते स्म, यावत् अहं जानामि। अस्माकं मस्जिदः केन्द्रबिन्दुः आसीत्। समस्यासमये सर्वे जनाः मम